

Projectplan Weervisserij Bergen op Zoom

Inleiding

De weervisserij, vroeger een bloeiende bedrijfstak, dreigt verloren te gaan. Deze vorm van vissen vindt in Nederland alleen nog in de Oosterschelde plaats door één Bergse vissersfamilie.

De ansjovis vormt een onlosmakelijk onderdeel in het beroemde Bergse AAA-menu: Asperges – Ansjovis – Aardbeien. Vanuit toeristisch oogpunt voor Bergen op Zoom en directe omgeving op de Brabantse Wal waar de asperge- en aardbeienteelt volop plaatsvindt, is deze combinatie van grote waarde.

Asperges

Ansjovis

Aardbeien

Vanwege slechte vangsten in 2008, 2009 en 2010 heeft de laatste gebruiker van de nog twee bestaande weren, de familie Van Dort uit Bergen op Zoom, weinig financiële middelen meer om de deze weren adequaat te onderhouden.

Initiatiefnemers Piet Landa, Bergen op Zoom, 50 jaar visser op de Oosterschelde, en Jan van Paassen, Halsteren, 40 jaar werkzaam voor de Scheveningse haringvisserij, en aanvrager Stichting Industrieel Erfgoed Bergen op Stoom, Bergen op Zoom, (hierna SIEB) hebben de handen ineengeslagen om de weervisserij voor de toekomst te behouden en toeristisch op de kaart te zetten.

Het **Projectplan Weervisserij Bergen op Zoom** bevat de volgende elementen:

1. Restauratie bestaande twee weren op de Speelmansplaten
2. Toeristische ontwikkeling weervisserij
3. Restauratie weer op de Hooge Kraaijer/Tarweplaat
4. Opleiding vissers ten behoeve van bestaande en nieuwe weren

In de eerste helft van de 20ste eeuw nemen het aantal weren gestaag af. Na de Tweede Wereldoorlog zijn er nog tien. In de periode 1960-1970 verdwijnen er nogmaals zes. Hoewel de meeste vormen van visserij op de Oosterschelde door Zeeuwen worden uitgeoefend, is de weervisserij door de eeuwen heen, voornamelijk door vissers uit Bergen op Zoom bedreven. Op dit moment worden de twee weren op de Speelmansplaten bevestigd door familie Van Dort uit Bergen op Zoom. Op de Hooge Kraaijer/Tarweplaat is er nog een mogelijkheid twee weren te restaureren. Visserijvergunningen hiervoor zijn in handen van voornoemde familie Van Dort en Aertssen. De laatste ook uit Bergen op Zoom afkomstig.

Huidige situatie

Op een zeekaart zijn de vier weren te herkennen aan de gearceerde driehoeken, twee op de Speelmansplaten en twee op de Hooge Kraaijer/Tarweplaat. De twee weren op de Speelmansplaten (gemeente Tholen) zijn momenteel in gebruik door de familie Van Dort. De onderste weer op de Hooge Kraaijer (gemeente Reimerswaal) is in beeld om opnieuw opgebouwd te worden. De visserijvergunning hiervoor is al in handen van voornoemde familie Van Dort.

Bestaande twee weren familie Van Dort

Restauratie derde weer

Oosterschelde als enige plaats voor de weervisserij

De Oosterschelde staat beheersbaar in verbinding met de Noordzee. In de oostelijk kom van de Oosterschelde liggen een aantal zandplaten die bij eb gedeeltelijk droog vallen. Er is gemiddeld twee meter verschil tussen eb en vloed. De zon verwarmt de zandplaten bij laag water waardoor het opkomend water wordt verwarmt. Een ideale omgeving om de weervisserij uit te oefenen.

Vangstmethode

Ansjovis vangt men op de Oosterschelde met 'weren'. Een weer bestaat uit twee rijen vleugels (vleuken) van houten staken die over een lengte van 800 tot 1.000 meter in een V-vorm in de zeebodem zijn gestoken. De punt van de V wordt gevormd door het fuikgat die precies in de watergeul van het weglopend water ligt. De inwendige hoek van het weer is 45 tot 50°. Het hout van de 4 à 5 meter lange staken, worden dicht bij elkaar in de bodem van de zandplaat gestoken. Naarmate men de plaats van het fuikgat nadert komen de staken steeds dichterbij elkaar te staan. Vlakbij het fuikgat worden aan de staken netten aangebracht die ervoor zorgen dat de vis niet meer kan ontsnappen de zogenaamde weerkamer.

Bij hoog water steekt het weerhout nauwelijks boven het water uit. Bij laag water vallen de uiteinden van de vleuken droog. De vis die bij hoog water de ondiepe delen van de Oosterschelde opzoekt, gelokt door de iets hogere watertemperatuur boven de ondergelopen platen, raakt binnen het houtwerk van de vleuken. Als de vis bij afgaand tij probeert weg te zwemmen houden de houten staken hem tegen. Zo wordt de vis steeds verder de weerkamer ingedreven. Bij laag water zetten de weervisser een fuik voor het fuikgat en halen de horren weg. Vervolgens drijven ze te voet met een drijfnet de vis uit de weerkamer de fuik in.

De weren moeten worden onderhouden. Herfststormen, houtrot en winterijs brengen het weerhout schade toe. Het steken en trekken van het weerhout vraagt veel tijd en vergt een zware inspanning.

Opbrengst

Tijdens het korte vangstseizoen in de maanden mei en juni, varen de vissers twee maal per etmaal uit voor de ansjovisvangst. Het vissen neemt circa vier uur in beslag: uitvaren, leeghalen van de weren en terugvaren.

Een goed onderhouden weer is de voorwaarde van goede visvangsten. Maar ook de weersomstandigheden spelen een grote rol waardoor sprake is van zeer wisselende visvangsten. Het unieke van de weervisserij is dat je vis vangt zonder netten, dus zonder stress voor de vis.

Vroeger werd de ansjovis op de havenkade verkocht. Volgens de hygiënerichtlijnen van de HACCP mag dat niet meer. De visverkoop is verlegd naar een winkel. De familie Van Dort verkoopt de ansjovis in hun winkel aan de Artilleriestraat 63 in Bergen op Zoom.

De laatste vier jaar is de ansjovisvangst minimaal geweest:

- Opbrengst 2010: 415 kg
- Opbrengst 2009: 500 kg
- Opbrengst 2008: 650 kg
- Opbrengst 2007: 600 kg

In het gunstige geval kunnen vangsten van circa 3.500 tot 4.500 kg per jaar voorkomen.

Ter vergelijking een voorbeeld van de grilligheid van visvangsten in het verleden:

- Opbrengst 1910: 500 kg
- Opbrengst 1930: 500.000 kg

Door de slechte vangst van de afgelopen jaren heeft de familie Van Dort geen financiële middelen om de bestaande weren te onderhouden.

Ze voorzien zich in hun levensonderhoud door de palingvangst, die overigens momenteel wordt ingeperkt door een vangstverbod van drie maanden, en een vishandel.

Toekomstige situatie – plan van aanpak

Restauratie bestaande twee weren op de Speelmansplaten

Het plan bevat het restaureren van de bestaande twee weren. Hiervoor dient hout te worden gekapt in het begin van 2012 op plaatsen die door het Brabants Landschap worden aangewezen. In het vroege voorjaar van 2012 wordt het hout per boot verplaatst naar de weren waar oud en afgebroken houten staken worden vervangen door het nieuwe hout.

Onderdeel 1a	Begroting
Weerhout Brabants Landschap ¹	€ 0
Kap weerhout (2.000 palen), varen, steken en plaatsen van weerhout (400 uur à €30)	€12.000
Huur motorzagen + benzine	€ 750
Vervoer weerhout naar Bergse Diepsluis	€ 600
IJzerdraad/tyraps/krammen	€ 250
Reparatie netwerk in de weren	€ 1.400
Subtotaal	€15.000

¹ Het hout wordt door Stichting Brabants Landschap om niet ter beschikking gesteld.

Opknappbeurt vissersboten ten behoeve van de weervisserij

Voor de visvangst met twee weren zijn drie boten nodig. Twee boten leggen bij de ene weer aan voor het uitzetten van een drijfnet en het binnenhalen daarvan. Intussen vaart een derde boot naar het tweede weer.

De boten hebben een revisiebeurt nodig waaronder het vernieuwen van de motoren en het opknappen van het casco. Dit wordt gezien als een eenmalige investering. Later onderhoud moet worden gedekt uit de visvangst. De werkzaamheden worden in 2012 uitgevoerd.

Onderdeel 1b	Begroting
Revisiebeurt motoren cq vervangen (exclusief schroef, as en arbeidsloon)	€28.000
Onderhoud boten:	
- Hellingkosten (3 x €300)	€ 900
- Verf/antifouling	€ 500
- Arbeidsloon (3 x 30 uur arbeid binnen en buiten schilderen)	€ 2.600
Subtotaal	€32.000

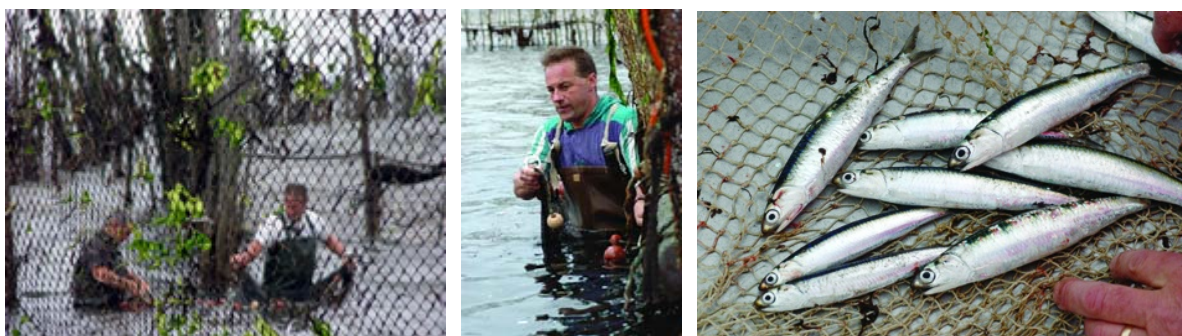
Toeristische ontwikkeling weervisserij

Het unieke karakter van de weervisserij verdient het om aan een breder publiek te laten zien en vooral ook te laten ervaren. Een boottocht naar de weren is de ultieme vorm van beleving. Het vangstseizoen in 2012 is de start van deze structurele activiteiten.

Informatiefolders, een website over de weervisserij en alle activiteiten, een informatiepaneel bij de Bergse Diepsluis, het vertrekpunt van de boten, en een actief pr-beleid maken de weervisserij tastbaarder voor het publiek zowel in Bergen op Zoom als daarbuiten. De start van de communicatie is eind 2011 en loopt door tot na het visseizoen 2013.

De aankoop van een (3^e) hands boot voor de boottochten is hierbij noodzakelijk. Na de initiële investering moet de exploitatie van de boot kostendekkend zijn door genoeg boottochten te organiseren.

Onderdeel 2	Begroting
Aankoop 3 ^e hands visboot voor toeristen Inclusief veiligheid, zitbanken en verzekering.	€17.500
Communicatiemiddelen (folders e.d.)	€ 3.000
Website	€ 2.000
Informatiepaneel	€ 1.500
Subtotaal	€24.000

Restauratie weer op Hooge Kraaijer/Tarweplaat

Een derde weer vergroot de vangstcapaciteit met 50% waardoor de ansjovisvangst een grotere levensvatbaarheid krijgt. Met de subsidie wordt de weer heraangelegd. Het onderhoud van de weer na realisatie moet worden opgebracht uit de visvangst. Het derde weer dient in het visseizoen 2013 operationeel te zijn. De bouw vindt daartoe plaats in de periode 1 juli t/m 16 september 2012.

Onderdeel 3a: realiseren weer	Begroting
Weerhout Brabants Landschap ²	€ 0
Kap weerhout (300 uur à €30)	€ 9.000
Vervoer weerhout naar Bergse Diepsluis	€ 600
Lossen hout, varen, steken en plaatsen van 5.500 stuks houten palen (450 uur à €30)	€13.500
Huur motorzaag	€ 300
IJzerdraad/tyraps/krammen	€ 250
Huur motorpomp inclusief zuigslang/spuit à €1.250 per week	€ 1.250
Waadpakken, jassen, handschoenen	€ 500
Netwerk gebruikt + repareren/opknappen	€ 4.500
Subtotaal	€30.000

² Het hout wordt door Stichting Brabants Landschap om niet ter beschikking gesteld.

Voor het bevissen van het derde weer is extra materieel en materiaal nodig. Dat vertaalt zich in de volgende begroting.

Onderdeel 3b: bevissing	Begroting
Aankoop 2 ^e hands boot	€25.000
Reservering voor revisie motor	€12.000
Visfuij en sleepnet	€ 2.500
Extra vismanden	€ 150
Hordes	€ 350
Subtotaal	€40.000

Begroting samengevat

De deelbegrotingen van de planonderdelen leiden de volgende totaalbegroting:

Onderdeel	Begroting	Planning
Restauratie twee bestaande weren	€ 15.000	2012
Opknapbeurt vissersboten	€ 32.000	2012
Toeristische ontwikkeling weervisserij	€ 24.000	2012-2013
Realiseren derde weer	€ 30.000	2012
Bevissing derde weer	€ 40.000	2013
Onvoorzien (5%)	€ 7.000	2012-2013
TOTAAL	€148.000	

Alle bedragen zijn inclusief BTW.

De dekking van het plan

Het plan wordt door twee LEADERS in een gelijke verhouding financieel gedragen:

1. LEADER Wijde Biesbosch en Brabantse Delta - Plaatselijke Groep West-Brabant
2. LEADER Noord-Midden Zeeland - Plaatselijke Groep Midden- en Noord-Zeeland

Doordat de LEADER PG West-Brabant met provinciale middelen wordt gefinancierd en de LEADER PG Midden- en Noord-Zeeland met Europese middelen wordt gefinancierd vullen zij elkaar perfect aan.

Dekking Projectplan Weervisserij	
LEADER Wijde Biesbosch en Brabantse Delta - Plaatselijke Groep West-Brabant Provincie Noord-Brabant	€74.000
LEADER Noord-Midden Zeeland - Plaatselijke Groep Midden- en Noord-Zeeland Provincie Zeeland (EU)	€56.750
Stichting Industrieel Erfgoed Bergen op Stoom - Prins Bernhard Cultuurfonds €10.000 - Rotary Bergen op Zoom Centrum €4.000 - Diverse sponsors €3.250	€17.250
TOTAAL DEKKING	€148.000

EUROPESE GEMEENSCHAP - ELFPO

“Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland”

Provincie Noord-Brabant

**Gebiedscommissie
Brabantse Delta**

Prins Bernhard **Cultuurfonds**

ROTARY CLUB
BERGEN OP ZOOM

Aanvrager

De Stichting Industrieel Erfgoed Bergen op Stoom (hierna SIEB) treedt op als aanvrager. SIEB neemt de verantwoordelijkheid op zich voor de restauratie van de twee bestaande weren op de Speelmansplaten, de restauratie van het derde weer op de Hooge Kraaijer/Tarweplaat en de toeristische ontwikkeling. SIEB fungeert dus als opdrachtgever.

Met name de restauratie van de twee bestaande weren en de restauratie van het derde weer vergt specialistische kennis die slechts bij de huidige gebruiker/visser is in te kopen. Volgens de aanbestedingsregels van de Provincie Noord-Brabant zal hierbij sprake zijn van een enkelvoudige onderhandse aanbesteding.

Indicatoren

Het plan is geslaagd als:

1. De bestaande twee weren gerestaureerd zijn zodat ze komende 3 tot 5 visseizoenen adequate bevissing mogelijk maken.
2. Het materieel adequate bevissing mogelijk maakt.
3. Een derde weer is gerestaureerd en in 2013 volop meedraait in het visseizoen op ansjovis.
4. De toeristische ontwikkeling van de weervisserij als visserijmethode professioneel vorm heeft gekregen met een vorm van belevingstoerisme dat zichzelf tenminste de komende vijf jaar zelf in stand kan houden.
5. Het plan een spin-off krijgt die de belangstelling voor het vissen in de methode van weervisserij zodanig aanwakkert dat zich mensen melden die de weervisserij actief willen ondersteunen bijvoorbeeld zelf willen vissen (opleiding ten behoeve van continuïteit) of in de toeristische ontwikkeling.

Continuïteit

De feitelijke realisatie van het plan vindt in 2012 en 2013 plaats. De voorbereiding is gestart vanaf 1 oktober 2010 zodat de planrealisatie vanaf 1 september 2011 van start is gegaan.

Aanvullend op de eerder genoemde dekking van het plan zijn private middelen (donaties, sponsoring) beschikbaar en zullen gedurende de uitvoering van het plan hoogstwaarschijnlijk gevonden worden.

Deze middelen zetten we in na realisatie van het plan, zodat ook vanaf 1 januari 2014 er financiële middelen zijn voor onderhoud en instandhouding van de drie weren.

Hierin worden we ondersteund door de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij. Al eerder heeft Brabants Landschap zijn sympathie over dit plan uitgesproken.

Initiatiefnemers

De initiatiefnemers zijn:

- Piet Landa (Bergen op Zoom). Hij heeft 35 jaar een visserijbedrijf gehad met als vangstgebied hoofdzakelijk de Oosterschelde. Hij heeft hierbij langdurig twee weren geëxploiteerd voor de ansjovisvangst. Hij heeft de hangcultuur vanuit Zuid-Europa in Nederland geïntroduceerd. Totaal heeft Piet 50 jaar in de visserij gewerkt. Hij verwerkte een deel van zijn vangst in visconserven (o.a. ingelegde (gezouten) ansjovis) en vispasta's.
- Jan van Paassen (Halsteren), 40 jaar werkzaam voor de Scheveningse haringvisserij als adviseur en ontwerper van koel- en vrieshuizen. Zijn bedrijf heet VANAS en is gevestigd in Scheveningen en Halsteren.

De initiatiefnemers hebben de Stichting Industrieel Erfgoed Bergen op Stoom (SIEB, Bergen op Zoom) benaderd voor een samenwerking om het reddingsplan voor elkaar krijgen.

SIEB heeft in haar boek 'Bergen op Stoom, productiebedrijven in de gemeente Bergen op Zoom vanaf 1800 tot 1950' ruim aandacht besteed aan de visconservenindustrie en de methode van weervisserij.

SIEB heeft het reddingsplan voor het behoud van de unieke vangstmethode 'weervisserij' voor ansjovis omarmd, omdat wij van mening zijn dat het plan past binnen de doelstelling van de stichting. SIEB draagt als volgt bij:

- voeren van de financiële administratie van het project inclusief financiële rapportages naar subsidiegevers;
- werven van subsidiegevers en sponsors;
- actief ondersteunen van de promotie van het reddingsplan en toeristische ontwikkeling.

Stichting Industrieel Erfgoed Bergen op Stoom

Industrieel erfgoed is een paraplubegrip dat in Nederland staat voor: alle tastbare getuigen van voorbije fasen in de ontwikkeling van bedrijf en techniek.

Hieronder vallen zowel niet-gebouwde zaken als bedrijfsarchieven, beeld- en geluidscollecties, roerend erfgoed (machines, apparatuur), mobiel erfgoed (alle denkbare verkeersmiddelen) als gebouwd en infrastructureel erfgoed. Het gebouwde erfgoed omvat een breed scala aan objecten, variërend van productie (bedrijfsgebouwen, schoorstenen, fabrikantenvilla's, arbeidershuisvesting), opslag (pakhuisen, vemen), transport (bruggen, spoorwegstations), handel (winkels, beursgebouwen), openbare nutsvoorzieningen (gasfabrieken, watertorens, tv-torens) tot waterstaatkundige objecten (sluizen en stuwen). Het infrastructurele erfgoed omvat vaarwegen en havens, verkeerswegen, spoor- en tramwegen en vliegvelden met alle bijbehorende voorzieningen.

De Stichting Industrieel Erfgoed Bergen op Stoom heeft als doel: *het verspreiden van de kennis over en bevordering van het behoud van het industrieel erfgoed van de gemeente Bergen op Zoom.*

De stichting tracht haar doel onder meer te verwezenlijken door:

- a. Het inventariseren en documenteren van industrieel erfgoed en het bestuderen van bronnen over dit erfgoed.
- b. Het uitgeven van boeken, brochures en andere publicaties over industrieel erfgoed en de samenhang met andere aspecten van de lokale samenleving.
- c. Het organiseren van lezingen, symposia en evenementen.
- d. Het stimuleren van herstel, renovatie en verantwoorde herbestemming van industrieel erfgoed.

De stichting tracht hiermee te bereiken dat de Bergse bevolking, bedrijven en gemeente waarde hecht aan het behoud van het industriële erfgoed van Bergen op Zoom en de naaste omgeving.

Bestuur stichting

Het bestuur bestaat uit:

- Toon Franken, voorzitter
- Gijs Asselbergs, secretaris
- Marc van der Steen, penningmeester
- Cees Boerhout
- Henk Franken
- Gerrit Groeneweg
- Willem Heijbroek

Belangrijkste gegevens

Naam:	Stichting Industrieel Erfgoed Bergen op Stoom
Datum oprichting:	31 december 2008
KvK:	20148050
Bank:	14.87.80.075 (Rabobank)
Correspondentie-adres:	Aak 37, 4617 GA Bergen op Zoom
E-mail:	info@bergenopstoom.nl
Telefoon:	(06) 46 25 27 20 (Marc van der Steen)